

Stogodišnji rat: engleski kraljevi na francuskom tlu

Lučić, Josip

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:504664>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

JOSIP LUČIĆ

Stogodišnji rat: engleski kraljevi na francuskom tlu

Završni rad

Pula, rujan 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

JOSIP LUČIĆ

Stogodišnji rat: engleski kraljevi na francuskom tlu

Završni rad

JMBAG: 0303058055, redoviti student

Studijski smjer: preddiplomski studij povijesti

Predmet: Uvod u srednji vijek

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska srednjovjekovna povijest

Mentor: doc. dr. sc. Maurizio Levak

Pula, rujan 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani **Josip Lučić**, kandidat za prvostupnika povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 27. rujna 2018.

Student

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, **Josip Lučić** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **Stogodišnji rat: engleski kraljevi na francuskom tlu** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 27. rujna 2018.

Potpis

Sadržaj:

1. Uvod	6
2. Prema novome sukobu	8
3. Događaj koji će obilježiti dva stoljeća	15
3.1 Ulazak u dugotrajne borbe	15
3.2 Od opsada i pobuna preko tiranije do „stvaranja“ identiteta	22
3.3 Od pobijeđenog prema pobjedniku	24
4. Zaključak	29
5. Popis priloga	30
6. Bibliografija	30
Sažetak	32
Abstract	33

1.Uvod

Jedan naoko mali dio upečatljive povijesti zapadnog dijela Europe promijenit će njen tijek i oblik te ju kao takvu povesti prema nečemu novome. Tema sama po sebi nosi kompleksnu građu i teško je njen obujam svesti na veličinu ovoga rada. No, usprkos svemu pokušat ću donijeti pregledni prikaz određenih zbivanja. Odabir teme je bio doista lak posao, no njena obrada nosila je dio užitka i „muke“ pri samome krojenju rada.

Prije svega osvrnuo bih se na sam naslov, gdje se ističe Stogodišnji rat kao jedan, no možemo li mi govoriti o njemu kao takvom? Naravno da možemo, no ako pogledamo određene segmente koje objedinjuje taj naziv, onda ne bismo trebali jer on kao takav to nije. Stogodišnji rat je jedan ciklus, on unutar sebe ima više ratova, odnosno više karaktera tih ratova te ga upravo to potonje ne smije ograničiti na jedan pojam koji je svojim nazivom obilježio određen dio povijesti. On je doista donio nešto novo i zasigurno je ostavio velik i neizbrisiv trag u europskoj povijesti. Doduše, taj pojam je skovan nešto kasnije, u 19. st., kako bi se tijek povijesti mogao lakše pratiti, na koncu kao i za mnoge druge stvari. Razumijem da je njegov naziv skovan na način da opiše i stanje ljudi koji su živjeli u to vrijeme jer je time stavljen naglasak na dugo trajanje koje je obuhvatilo niz generacija koje su prošle kroz taj period. Doista, to i jest tako, no smatram kako bi naglasak trebao biti više na njegovu karakteru, a ne na dugome trajanju.

S druge strane, govoriti o sukobu Engleske i Francuske nije nešto što se može svesti na pojam rat niti na pojam jedan. Njihovi sukobi su posredno ili neposredno trajali dugi niz stoljeća, od 1066. pa sve do 1904., dok je Stogodišnji rat bio jedan mali dio svega toga. Kada sam govorio o karakteru rata, mislio sam prvenstveno na to da početak, sredina i kraj Stogodišnjega rata odudaraju po mnogo čemu, stoga i dalje postoje u historiografiji određene podjele unutar toga razdoblja. Ne možemo govoriti ni o njegovoj isključivo političkoj naravi jer je on bio satkan od mnogo toga te je sa sobom nosio razne note. Na koncu, uz to što je bio dinastički, on je bio i ekonomski rat. Mnogi to zanemaruju, ali svi su aspekti bitni kako bi se upotpunila slika o njemu. Dakle, želim naglasiti da su svi ratovi u povijesti, takav je slučaj i danas, vođeni isključivo iz političko-materijalnih razloga, odnosno zbog nečijeg probitka ili neke pojedine koristi. Ovaj sukob Francuza i Engleza po tome nije bio ništa drugačiji od drugih. Često se povlači

i jedan drugi karakter toga rata, onaj nacionalni. No, ovaj sukob nije u svojoj punoj srži bio nacionalni rat, to nacionalno javlja se tek u posljednjoj etapi, kada se radi jasna distinkcija između kraljevstava po pitanju jezika i kulture.

Kraj ovoga sukoba iznjedrit će mnoge druge koji će potrajati. Napredak u vojnoj taktici i tehnologiji unaprijedit će način ratovanja te pospješiti načine razaranja. Puno je pitanja koje ova tema može nametnuti, no unatoč kratkoj formi ovoga rada nastojat ću pokušati dati što preciznije odgovore. Uza sve to, služeći se prikladnom literaturom pokušat ću također razjasniti i neke predrasude koje je nametnula starija historiografija te iznijeti nove stvari koje je modernija prihvatila.

2. Prema novome sukobu

Stogodišnji je rat bio jedan od niza sukoba između Engleske i Francuske, a obilježio je 14. i 15. st. Zapadne Europe. Svoje ime stekao je u 19. st., no nameću se pitanja kada je i kako izbio? Razmatrajući ta pitanja, možemo pronaći razne uzroke izbijanja sukoba. Jedan od njih je zasigurno i feudalno-vazalnog karaktera. Naime, još od Vilima I. Osvajača kraljevi Engleske su bili i vazali francuskog kralja s obzirom na posjede koje su imali u Francuskoj. Henrik II. Plantagenet ženidbom za Eleonoru Akvitansku, najutjecajnijiu ženu francuskog dvora, dodatno širi svoje posjede preko Kanala. Tako su Plantageneti već sredinom 12. st. kontrolirali pola Francuske. Utjecaj francuskog kralja je jedno vrijeme bio ograničen na usko područje Île-de-Francea. Dakle, ako dobro sagledamo stanje i područje na kojem je francuski kralj *de facto* vladao, onda možemo zaključiti da su vojvode drugih krajeva unutar njegovog kraljevstva svoju vazalnu dužnost ispunjavale tek kao puku formalnost. Stoga su određene vojvode (npr. vojvoda Akvitanije, a kasnije je ta *persona* engleski kralj) smatrale kako nisu bile dužne ispunjavati nikakve vazalne obveze jer su imale određeni stupanj samostalnosti.

Za vrijeme Filipa II. Augusta situacija se znatno mijenja. On je uspio iskoristiti loš odnos Henrika II. i njegovih sinova kako bi se učvrstio na vlasti. Manipulacija koju je izveo s Ivanom Bez Zemlje bila je veličanstvena, a potpuni udarac zadao mu je porazivši njegove saveznike 27. srpnja 1214. nedaleko od Lillea, u bitci kod Bouvinesa.¹ Situacija se za engleskog kralja dodatno pogoršala kada su se protiv njega pobunili velikaši koji će 1215. ishoditi potpisivanje Velike povelje sloboda. Nakon što je kralj pogazio svoja obećanja, dogodilo se nešto neočekivano, velikaši su pozvali sina francuskog kralja u pomoć, a u zamjenu za to obećali su mu englesku krunu.² Ubrzo su odustali od toga nauma i za kralja su postavili Henrika III. Novonastala situacija omogućila je da do sredine 13. st. engleski kraljevi upravljaju svega jednim dijelom Akvitanije. Mirovnim sporazumom će 1259. u Parizu Henrik III. priznati i potvrditi francuskog kralja za svoga seniora.³ Upravo će pojedine odredbe postignute tim sporazumom biti ključne u daljnjim sukobima tih dviju strana. Za vrijeme kralja Edvarda I., sina Henrika III., taj sporazum bit će ponižavajući te će ih zavući još dublje u sjenu Kapetovića. Edvard I. se nije bavio pitanjem Akvitanije jer je previše bio

¹ Carpentier – Lebrun, 1999., 94.

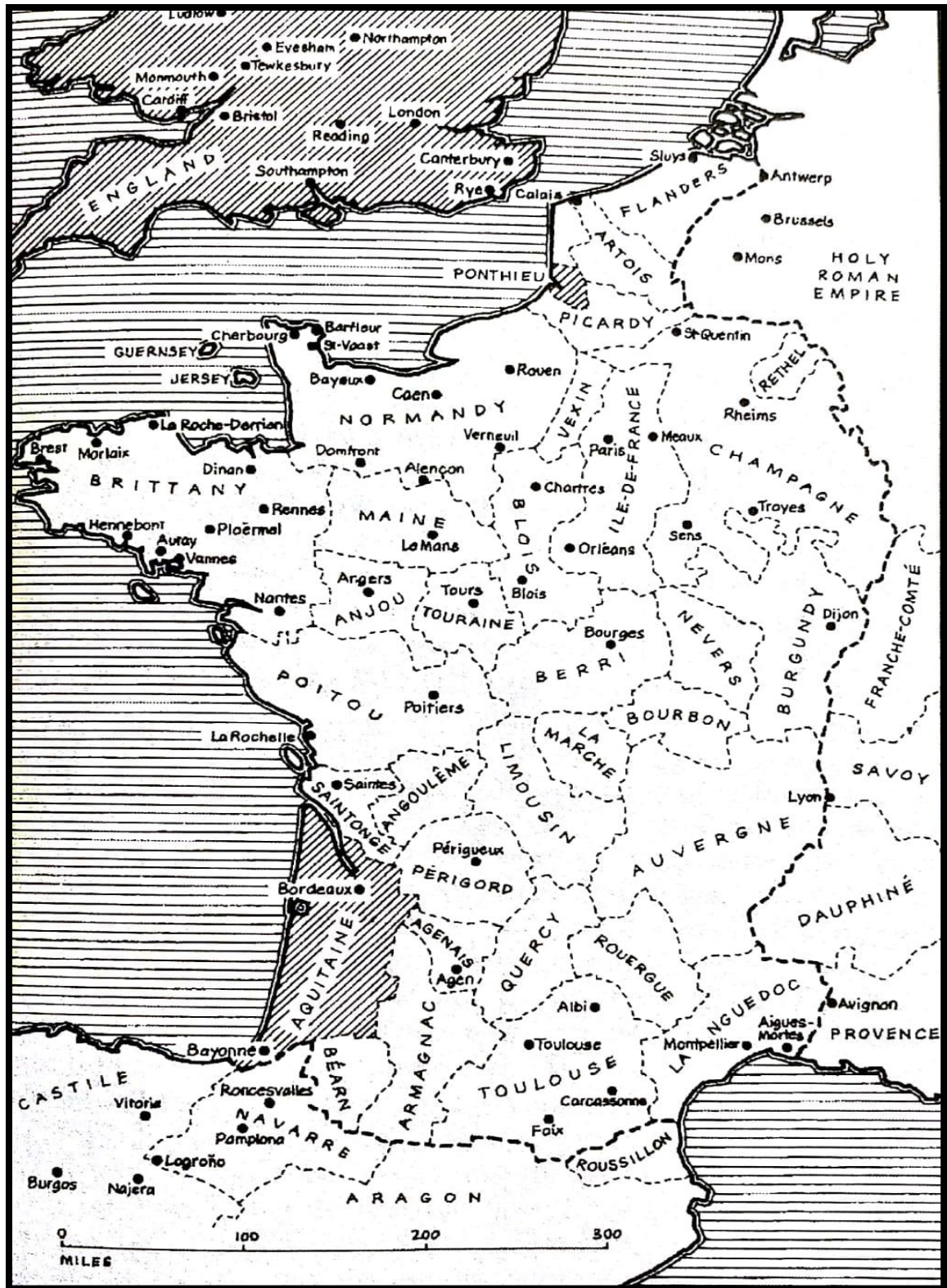
² Pirenne, 2005., 223.

³ Goldstein – Grgin, 2008., 341.

zaokupljen stanjem na sjeveru zemlje. Francuska je donekle imala čvrstu upravu sve do Filipa IV. Lijepog, a njegovom smrću 1314. polako se nazirao slom centralne moći. On je svojim metodama znao utjerivati strah i pokazati tko je neupitni vladar kraljevstva. Tako je radio na protjerivanju židova iz zemlje, stavljanju pape pod kontrolu te je na brutalan način uništio vitezove templare.⁴

Neposredno prije izbijanja rata engleski je kralj i dalje držao posjede na tlu Francuske Kraljevine. Često se naglašavalo kako engleski vladar ne želi odati počast francuskome kao vazal svome senioru. U praksi se jak vladar ne bi nikada podčinio drugom vladaru, tako je i engleski kralj to izbjegavao činiti jer je pazio kakvu će sliku o sebi graditi. Iako je tada Edvard III. kao vojvoda Akvitanije tehnički gledano bio vazal francuskome kralju, ne smijemo zanemariti činjenicu da je on bio i kralj jedne druge zemlje. Dok je francuski kralj čvrsto vladao samo širim područjem oko Pariza, engleski vladar se polako uzdizao na političkoj sceni. Gledajući iz te perspektive možemo razumjeti i nezadovoljstvo Edvarda III. Ako se podčini, značilo bi da je on slabiji kralj koji treba zaštitu jačeg seniora, odnosno vladar koji ne može upravljati vlastitom zemljom. Polako dolazimo i do godine koja je obilježila uvriježeni početak Stogodišnjega rata, a to je 1337.

⁴ Ta epizoda s papom poznata je kao Avignonsko sužanjstvo, koje je trajalo od 1309. do 1377. Više u Le Goff, 2005., 169.-170.

Prilog 1. Francuska u godini 1337.⁵

⁵ Neillands, 2001., 45.

Sve u povijesti ima svoj početak i kraj, često jasno definiran, koji ne izlazi iz svog zadanog okvira. Korisno je znati točan početak nečega jer nam to omogućava bolju spoznaju svih segmenata te nam daje potpunu sliku događaja. No, kao i sve drugo, tako možemo propitivati i početak ovoga sukoba.⁶ Dakle, vojni sukobi jesu počeli 1337., bez dvojbe, no značajnije bitke su se odigrale tek od 1340., a opet se jedan od razloga sukoba (onaj dinastički) zbio puno prije, davne 1328., kada je francusko prijestolje napustio posljednji Kapetović. No, kao početak može se uzeti i 1314., kada Francuskom posljednji put vlada moćni kralj, Filip IV. Lijepi. Puno je godina i puno je događaja koji bi mogli biti početak ovoga sukoba. Tako neki povjesničari koji promatraju šire razmjere sukobljavanja ovih dviju strana kao početak nesuglasica uzimaju davnu 1066., no na nju se neću previše osvrnati. Krenut ću od 1328. kao godine koja je bila presudna, godine koja je po meni početak velikih zbivanja.

Nakon što je Filip IV. Lijepi umro, za sobom je ostavio tri sina i nitko se nije nadao da će dinastija ubrzo izumrijeti po muškoj lozi. Braća su vladala jedan za drugim od 1314. do 1328., a posebno je interesantno da ni jedan od njih nije imao muških potomaka.⁷ Posljednji od njih na prijestolju, Karlo IV., umire 1328. bez izravnog nasljednika. Upravo će ta godina obilježiti povijest ovoga sukoba i donijeti novoga vladara koji će započeti Stogodišnji rat. Tko je naslijedio krunu, ako ni jedan od braće nije imao muških potomaka? Upravo je ta kruna i dolazak nove dinastije na francusko prijestolje bila jedan od uzroka sukoba koji će obilježiti zapadnoeuropsku povijest. U taj sukob umiješao se i engleski kralj Edvard III., sin Edvarda II. i Izabele, koja je u povijesti zapamćena kao „žena vuk“. Dakle, kao pretendent Edvard III. imao je najveće pravo jer je njegova majka bila kći Filipa IV. Lijepog, a sestra posljednjeg francuskog kralja Karla IV. Odnosno, on je po svemu sudeći bio najbliži krvni srodnik posljednjeg Kapetovića. Iako je bio unuk jednog moćnoga francuskog kralja i nećak posljednjeg, plemstvu u Francuskoj se činjenica da francuskim kraljem postane čovjek koji je ujedno i kralj Engleske nije ni malo sviđala jer se ta susjedna zemlja polako uzdizala i počela činiti bitan dio europske politike onoga doba. Potencijalnim ujedinjenjem tih dvaju kraljevstava pod utjecajem Engleske možda bi brojni privilegiji ili statusi određenih plemića bili dovedeni u pitanje. Kako je plemstvo u većini slučajeva brinulo više za

⁶ Više u Le Goff, 2015.

⁷ Goldstein – Grgin, 2008., 402.: „Luj X. Svadljivac (1314.-1316.), Filip V. Visoki (1316.-1322.) te Karlo IV. Lijepi (1322.-1328.).“

sebe nego za interese kraljevstva u kojem živi, bilo je sasvim jasno da Edvard III. ne smije postati novim kraljem.

Francuski su se plemići pozvali na Salijski zakon (*Lex Salica*), koji je Edvarda III. isključivao iz prava nasljeđivanja. Navodno je taj zakon imao članak po kojem se kruna nije mogla prenositi ženskom linijom, u ovome slučaju njegovom majkom Izabelom. No, ta konstatacija doima se pomalo čudnom kada sagledamo izvorni dokument koji u članku LIX., stavak II., „O nasljeđivanju“, kaže: „*Si mater non fuerit et **fratrem** aut **sororem** dimiserit, ipsi in hereditatem succedant.*“⁸ Odnosno, u ovome konkretnom slučaju, taj stavak nije agnatski jer daje mogućnost nasljedstva i ženama. Manji broj povjesničara isticao je i članak LXII., koji doduše u svojim stavcima ne spominje žene, ali govori o raspodjeli naknade za ubojstvo (*De conpositione homicidii*), što s ovim slučajem nema nikakve dodirne točke.⁹ Jedino što nam može „upasti u oko“ je riječ *fratrem* koja je istaknuta prije riječi *sororem*. Znamo da posljednji francuski kralj u trenutku svoje smrti nije imao žive braće, već samo sestru. No, možda je gore navedeni pojam imao šire značenje koje je obuhvaćalo i bratiće te je možda to poslužilo kao ograničenje dolasku Edvarda na vlast. No, pravno je situaciju u tom smislu pokušao urediti već Filip V., sazvavši vijeće uglednika koje je proglasilo žene nedostojnim nasljeđivanja prijestolja.“¹⁰ Tako je s vremenom prijestolje postalo nedostupno za žene, ne zbog Salijskog zakona, već zbog intervencije jednog kralja. Kasnije, kada je umro posljednji Kapetović, pojavilo se novo pitanje: može li žena prenijeti krunu na muškog potomka? Ono je također riješeno razmatranjem, a ne pozivanjem na Salijski zakon.

Umjesto Edvarda na vlast u Francuskoj dolazi mladić po imenu Filip. On je bio iz porodice Valois te je okrunjen za novoga kralja kao Filip VI. U lipnju 1329. Edvard dolazi u Amiens gdje je u katedrali učinio *deditio* odajući počast novoizabranom kralju, postajući njegovim čovjekom.¹¹ Bio je to po svemu sudeći ponižavajući udarac za moćnoga kralja. No, Edvard III. je samo formalno prihvatio novoga kralja, a u stvarnosti je čekao da se prilike u Engleskoj poslože kako bi se ponovno mogao posvetiti borbi za francusku krunu. To mu je donekle i uspjelo jer se već oko 1330. stanje u Engleskoj

⁸ Kurtović, 1999., 175.-176.

⁹ Ibid., 177.-178.

¹⁰ Wagner, 2006., 278.

¹¹ Neillands, 2001., 37.

znatno poboljšalo.¹² No i dalje ga je mučilo jedno pitanje, sve prisutniji manjak u blagajni. Stvar je dodatno „potpalio“ Filip VI. kada se pokušao učvrstiti na vlasti u Francuskoj. Mučilo ga je što je jedan drugi kralj ujedno i vojvoda na teritoriju koji bi trebao biti pod njegovom ingerencijom. Tako je 1337. Filip VI. odlučio konfiscirati Akvitaniju i utkati ju u integralni dio svojega kraljevstva. Izlika za to bila je navodno Edvardovo odbijanje ispunjavanja vazalnih dužnosti, dok je stvarni razlog bio dokazivanje vlastite moći podvrgavanjem drugoga istaknutog čovjeka koji je ujedno bio kralj jedne zemlje. Ako stvar sagledamo s pravnoga temelja, najveća je kazna za nevjernog vazala bila konfiskacija njegova posjeda.¹³

Trn u oku Filipa VI. bio je i savez Flandrije s Edvardom III., nakon što su stanovnici Flandrije jasno prkosili podignutom pobunom. Sada zalazimo u jedan novi aspekt, onaj ekonomske prirode. Flandrija se kao mjesto najveće prerade engleske vune našla pod sankcijama upravo engleskog kralja. No, kako to da su onda s kraljem koji im je nametnuo sankcije sklopili savez? Naime, sankcija je trebala biti ucjena koju je engleski kralj uputio grofu Flandrije, jasno mu dajući do znanja kako treba zauzeti određenu stranu. Grof je ostao vjeran francuskom kralju te je time uzrokovao pobunu cehova i trgovaca. Na scenu stupa Jacob od Arteveldea te s engleskim kraljem sklapa dogovor koji bi na čelo Francuske trebao dovesti Edvarda III. kao kralja koji će zauzvrat riješiti nastalo pitanje Flandrije.¹⁴ Bio je tu i niz sitnih provokacija, kao kada je Edvard III. na svoj dvor primio zakletog neprijatelja francuskog kralja, Roberta od Artoisa.¹⁵ Polako se zaoštravala situacija koja je nagovještavala potencijalni okršaj na bojnome polju.

Što se tiče posljednjeg karaktera rata, onog nacionalnog, o njemu možemo govoriti tek od početka posljednje faze sukoba. U toj fazi nacionalni identitet predstavljao je jasnu distinkciju između dva kraljevstva koja se ponajviše očitovala na području jezika i kulture. Prije nego što krenemo na sam tijek sukoba, htio bih istaknuti i brojnost stanovništva dviju zemalja kao još jedan od pokazatelja stvarnoga odnosa moći. Dakle, Engleska je „kao modernija i najstabilnija kršćanska zemlja s oko 4 milijuna stanovnika,

¹² Ibid., 68. Edvard III. je imao problema sa Škotima na sjeveru i s učvršćivanjem vlasti u Engleskoj. Godine 1330. riješio se Rogera Mortimera, a godinu dana prije umro je Robert Bruce.

¹³ Le Goff, 1998., 120.-121.

¹⁴ Pirenne, 2005., 286.- 287.

¹⁵ Neillands, 2001., 74.-75.

krenula na diva od 14 milijuna.“¹⁶ Naravno, brojke mogu varirati i nisam ih iznio kao konačne već kao ogledne jer nam govore mnogo toga – veći broj stanovništva trebao je rezultirati punijom državnom blagajnom te lakšim podizanjem vojske. Tako smo zatvorili ovo poglavlje o aspektima i uzrocima izbijanja sukoba, a kroz daljnje redove donijet ću pregledni prikaz određenih zbivanja, gdje ću se ponajviše osvrnuti na značajnije bitke i sporazume koji su obilježili taj period.

¹⁶ Le Goff, 1998.,127. U daljnjoj analizi (ibid., 331.) autor pretpostavlja kako je Francuska u razdoblju 1200.-1340. imala između 12 i 21 milijun stanovnika, dok je Engleska u istom periodu brojala od 2,2 do 4,5 milijuna.

3. Događaj koji će obilježiti dva stoljeća

Nakon svih priprema otpočeo je sukob koji će potrajati duže negoli je itko na to mogao računati. U uvodu sam spomenuo kako je historiografija podijelila ovaj sukob na određene faze. Od povjesničara do povjesničara postoje razne podjele koje ga dijele na četiri ili osam etapa. One su poslužile kako bi se tijek i evolucija samoga sukoba mogli lakše pratiti. Pregled koji ću iznijeti bit će kronološki, no neće pratiti navedene faze već će biti strukturiran po značajnijim bitkama i događajima. Sam Stogodišnji rat podijelit ću na tri dijela, koja ću u daljnjem tekstu podrobnije prikazati. U početnom dijelu nastojat ću čitatelja uvesti u sam tijek zbivanja. Nadalje, u središnjem dijelu ću prikazati odmak koji je učinjen od početne faze, dok ću u posljednjem dijelu iznijeti nacionalni karakter ovoga sukoba kojim ću i zaključiti kompletnu temu.

3.1 Ulazak u dugotrajne borbe

Dakle, rat je bio nagoviješten te su se vojnici polako regrutirali. Već je u startu Edvard III. naišao na novi problem, koji se manifestirao kao premoć protivničke mornarice u Kanalu. Engleska jest u povijesti ostala zapamćena po svojoj mornarici, no do 1340. ona nije bila niti poznata niti jaka, trebala je se tek dokazati. Okršaj koji se odigrao u Kanalu nedaleko od flandrijske luke 24. lipnja 1340. ostat će u povijesti upamćen kao bitka kod Sluysa.¹⁷ Engleska je razorila francusko-đenovsku flotu te je imala otvoren put prema kopnu. Bitka je bila presudna jer će od te 1340. pa sve do kraja sukoba Engleska imati veliku prednost i premoć nad čitavim La Mancheom. Ovdje se može nametnuti pitanje kako je to engleska mornarica odnijela pobjedu, ako nije bila ravna francuskoj? Iako je francusko brodovlje bilo veće i dotada uspješnije, englesko je pobijedilo jer je bilo znatno pokretljivije, što je bio ključ te značajne pobjede. Sada su saveznici, Flandrija i Engleska, ponovno imali otvoren prostor za trgovinu. Iz te godine postoji jedno interesantno pismo koje je papa Benedikt XII. poslao Edvardu III. i u kojem između ostalog piše: „Ljubljeni sinovi, ne smijete previše polagati vjere u Nijemce i Flandrijce (...). Uistinu, smatrat ćete ih prijateljima i sebi naklonjenima sve

¹⁷ Boffa, 2005., 222.

dok oni imaju koristi od vas (...). Ako pak pogledate u povijest vaših predaka vidjet ćete kako su se ti Nijemci i Flandrijci ponašali prema njima, tada će vam sve biti jasno, uvidjet ćete zašto im ne možete vjerovati.“¹⁸ Teško je povjerovati u stvarnu papinu zabrinutost za uspješnost savezništva engleskog kralja s Nijemcima i Flandrijcima ako znamo da je bio pod snažnim utjecajem francuskog kralja. Vjerojatnija je mogućnost da je zapravo pokušavao unijeti razdor među francuske neprijatelje.

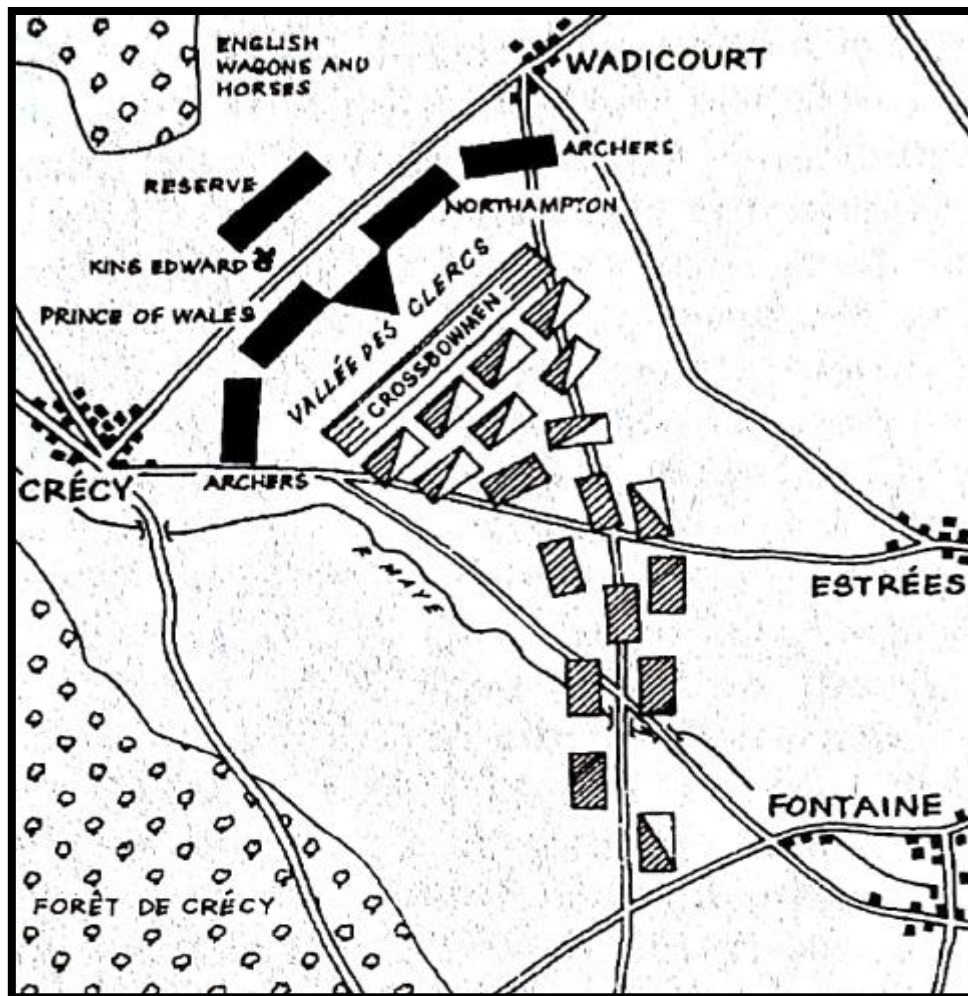
Nakon pobjede kod Sluysa, vojska Edvarda III. mogla se nesmetano iskrcavati na kopno i nastaviti daljnju kampanju. Ovdje također valja spomenuti i miješanje objiju strana u nasljedne odnose u Bretanji.¹⁹ Svatko je zauzeo jednu stranu, kako to uobičajeno i ide kada se vanjske sile umiješaju u unutarnju politiku druge zemlje. Ubrzo je poduzeta engleska opsada Caena (1346.), koji je bio žrtva pljačke i masakra u kojem je preko 2.500 ljudi izgubilo život.²⁰ Sve su naznake govorele kako se sprema još jedna velika bitka. Dana 26. mjeseca kolovoza 1346. u 17h nedaleko od Crécyja Francuzi i Englezi su ponovno odmjerili snage.²¹ I ovoga puta pobjedu će odnijeti Englezi koji su iskoristivši konfiguraciju terena zadali velike štete protivniku.

¹⁸ Ibid., 222.

¹⁹ Pirenne, 2005., 241., govori kako je Bretanja i za vrijeme Filipa IV. Lijepog bila donekle nezavisna. Neillands, 2001., 12., piše kako su oba grofa Bretanje 1153. bili vazali normandijskog vojvode, ali su svi imali istog seniora, francuskog kralja. Za vrijeme Filipa II. Augusta ona je dio Francuskog Kraljevstva. Više u Carpentier – Lebrun, 1999.,106. Sukobi u Bretanji trajat će 1341. - 1365.

²⁰ Nicolle, 2000., 43.

²¹ Ibid., 52.-55.

Prilog 2. Prikaz bitke kod Crécyja.²²

Pobjeda Engleza proslavila je velški dugi luk koji će dugo godina biti mitski hvaljen. No, prema svemu sudeći najveću ulogu odigrala je kiša koja je natopila teren te znatno onemogućila napredovanje francuske vojske. Posljedice okršaja kod Crécyja bile su pogubne po Francuze, a prema kroničaru Jeanu Le Belu život je izgubilo „devet prinčeva, oko 1.200 vitezova, kao i barem petnaest ili šesnaest tisuća štitonoša, Đenovljana i ostalih.“²³ Iz bitke su kao ranjeni izašli kralj Filip VI. i Carlo Grimaldi, dok je život izgubio češki kralj. Filip VI. našao se pred zidom i morao je hitro reagirati. Okrenuo se prema sjeveru, gdje je pozvao škotskog kralja Davida II. kao svoga saveznika da intervenira te time na trenutak odvuče pažnju Edvarda III. To mu je nakratko i uspjelo, engleska se vojska zaputila prema sjeveru gdje je 17. listopada 1346. u bitci kod Neville's Crossa, nedaleko od Durhama, odnijela pobjedu nad

²² Neillands, 2001., 94.

²³ Le Bel, 2003., 65.

Škotima.²⁴ Nakon toga Edvard III. se ponovno posvetio daljnjim osvajanjima u Francuskoj. Te godine započeo je i opsadu Calaisa, koju je dovršio 1347. kada mu se grad predao. Taj grad bit će itekako važan za daljnji tijek ratovanja. Zbog svoje geostrateške pozicije on će godinama biti glavno uporište Engleza u Francuskoj. U rujnu te godine dogovoreno je i primirje.

Samo godinu dana nakon toga, Europom će se proširiti najveća pošast svijeta, kuga koja je u literaturi poznata kao Crna smrt.²⁵ Ona je 1348. zavela u crno čitav kontinent, a njena „čar“ je bila u tome što je pogađala sve slojeve podjednako. Posljedice se nisu osjetile samo na demografskom ili gospodarskom području, već i na društvenom, gdje je bitno utjecala na mentalitet ljudi onoga vremena. Prema statističkim podacima, odnijela je gotovo 1/3 ondašnje populacije Europe.²⁶ Nakratko su se zaustavila ne samo vojna napredovanja, nego i kompletan društveni život. Iako je trajala relativno kratko, poremećaj koji je izazvala bio je zastrašujući. Opća populacija je bila nezadovoljna, Filip VI. je imao nesigurno tlo pod nogama, koje se moglo potencijalnom pobunom svakoga trena urušiti. Zbog trajanja kuge primirje se prolongiralo te su tako i jedan i drugi kralj dobili dovoljno vremena da poslože određene stvari.

Dok se Filip VI. nastojao nametnuti kao najviša instanca svom plemstvu, Edvard III. imao je dovoljno vremena riješiti pitanje logistike. Iako je, za razliku od Filipa VI., proveo duže vremena u boju i imao više znanja o taktici, što je dokazao na bojnopolju, problem mu je činila opskrba trupa. Trošio je jako puno novca, kojega je svakoga dana bilo sve manje. Engleska nije bila tako bogata kao Francuska, što je vidljivo iz popisa oporezivanja, a do toga zaključka može se doći i kada se pogleda na brojnost stanovništva tih dviju zemalja. Stoga se rješenje toga problema moralo naći. Edvard III. je shvatio kako bi mogao dovesti Filipa VI. u sličnu situaciju. Stoga se odlučio na *chevauchée* kao temeljni dio vojne taktike. Svrha te taktike nije bilo osvajanje teritorija, već uništavanje određenog područja paljenjem i ubijanjem uz prethodnu pljačku.²⁷ Tako je jednim udarcem riješio dva goruća pitanja, opskrbu vojske i daljnju taktičku prednost. „Smatra se kako je preko 500 naselja, sela i gradova bilo spaljeno tijekom

²⁴ Neillands, 2001., 107.: „David, koji se prozvao kraljem Škotske, zarobljen je i u lancima poslan u Tower.“

²⁵ Nicolle, 2004., 8.: „do polovine stanovništva Francuske je podleglo (pošasti).“

²⁶ Le Goff, 2005., 160. Govori i o tome kako je populacija u Engleskoj pala za gotovo 70% te se svela na svega 2 milijuna stanovnika.

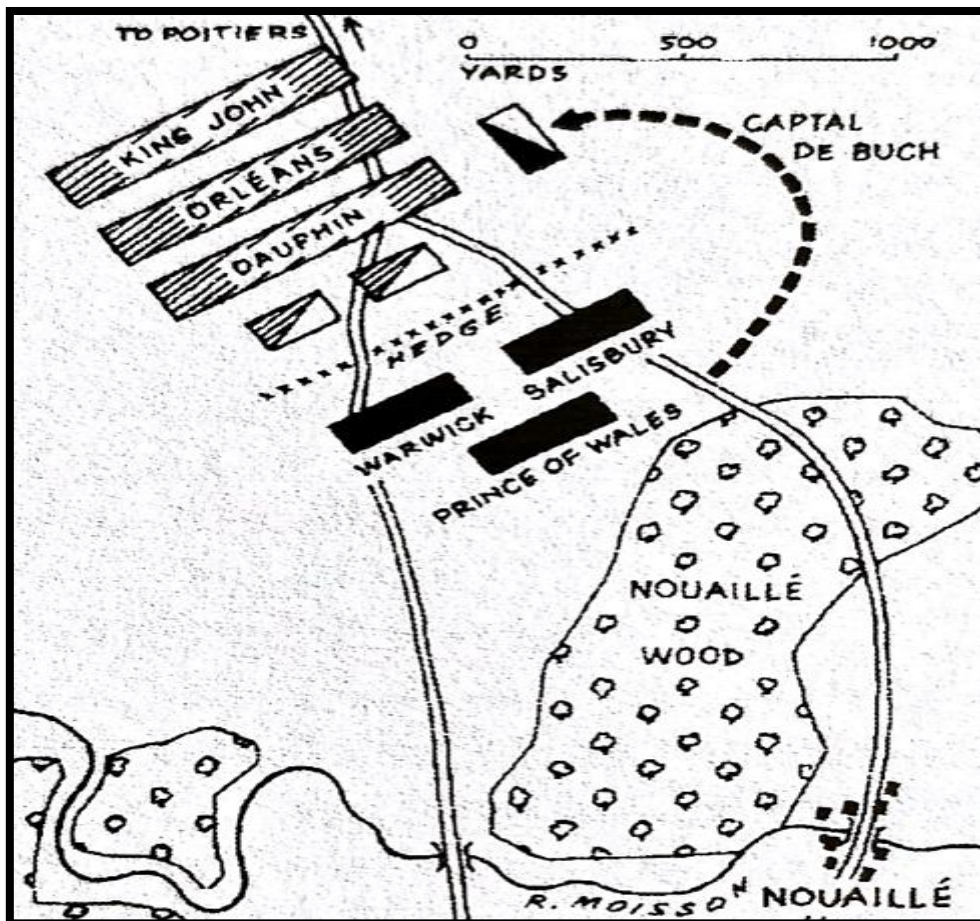
²⁷ Gilbert, 2005., 344.

pohoda Crnog Princa 1355., a ta kampanja bila je katastrofalna za pokrajinu Languedoc.²⁸ Pokazalo se kako Filip VI. nije bio dorastao zadatku branjenja vlastite zemlje, a upravo je to bila glavna odrednica svakoga moćnoga kralja.

Godine 1350. Francuzi gube kralja, umire Filip VI., a na prijestolje dolazi njegov sin Ivan II. Dobri. Novi kralj nije uspio postići ono što su od njega očekivali njegovi sunarodnjaci. Nije se istaknuo kao zapovjednik, niti mu je politika išla od ruke. Možemo se složiti kako je naslijedio groznu situaciju, no on ju je uspio učiniti još gorom. Zemlja je bila u financijskom rasulu, a engleska se vojska po njoj kretala kako je htjela. Iduće godine, 26. ožujka 1351., odigrao se Boj tridesetorice kod Josselina.²⁹ Sukob je ostao zapamćen ponajviše zbog kroničara toga vremena koji su u njemu vidjeli primjer viteškog kodeksa i ideala koji će se s vremenom izgubiti. U okršaju su glavnu i jedinu ulogu s jedne i druge strane imali vitezovi. Prema prethodnom dogovoru, kako bi se izbjegli veći sukobi i žrtve, sukobilo se trideset istaknutih vitezova s obje strane, a pobjedu su odnijeli Francuzi. U nadolazećim godinama odigrat će se puno značajnije stvari negoli je to bilo 1351. Tako će se 1356. prema boju uputiti dvije nove vojske, jedna sa sjevera predvođena francuskim kraljem te druga s juga predvođena sinom engleskog kralja, Edvardom Crnim Princom.

²⁸ Nicolle, 2004., 11.

²⁹ Wagner, 2006., 103.

Prilog 3. Prikaz bitke kod Poitiersa.³⁰

Vojske će se 19. rujna 1356. sastati kod Maupertiusa, nedaleko od Poitiersa.³¹ Ova bitka će biti po mnogo čemu važna jer su Englezi odnijeli pobjedu kojom će dodatno uzdrmati Francusku. U toj je bitci dobar dio francuske kulturne i političke elite bio ubijen ili zarobljen, a među potonjima se našao i sam kralj Ivan II. Na zarobljenima je bilo da čekaju otkupljenje, kako je to viteški kodeks nalagao. Mnogi će čekati otkupninu, ali za većinu njih ona neće nikada stići. Ivan II. Dobri odveden je u Englesku u zarobljeništvo, dok je zemlja ostala u rukama njegova sina Karla. Mladić nije držao sve konce u svojim rukama, a nije ni mogao kada su Englezi već jako dugo vremena držali dobar dio njegove zemlje. Govoriti o preciznim brojkama je skoro pa nemoguće, no pretpostavlja se kako je Engleska na svojoj strani u toj bitci imala između 7.000 i 10.500 vojnika, dok je nasuprot njih stajalo nešto više od 11.000 Francuza.³²

³⁰ Neillands, 2001., 124.

³¹ Nicolle, 2004., 62.- 63.

³² Ibid., 21., 23. David Nicolle ističe kako je brojka od 11.000 vojnika puno realističnija od navoda kroničara koji govore o 30.000 vojnika.

Sveprisutno nezadovoljstvo među seljaštvom pretvorilo se u svojevrsnu bunu. Tako je 1358. izbila buna seljaka, koju će povijest zapamtiti kao Žakeriju (*Jacquerie*).³³ Regija izbijanja bune bila je Beauvais, a kao istaknuti vođa pobunjenika nametnuo se Guillaume Cale. Iako je buna trajala svega dvanaest dana (od 29. svibnja do 10. lipnja), njena ideja utkat će se u mnoge nadolazeće.³⁴ U toj godini odigrat će se i ustanak trgovaca koje će predvoditi Étienne Marcel. Nakon što je tražio pomoć od engleskog kralja, on gubi širu podršku te će 31. srpnja propast ustanka platiti vlastitim životom, ubit će ga njegovi sljedbenici.³⁵ Francuska je bila vidno rastresena. Proizašle nemire na neko vrijeme zaustavit će sporazum sklopljen u Bretignyju 1360.³⁶ Tim sporazumom Edvard III. je nastojao dobiti potvrdu za velike stečene teritorije u Francuskoj, dok bi u zamjenu pustio Ivana II. iz zarobljeništva. Razlog što ovaj sporazum nije bio dosljedno proveden leži i u činjenici da su obje strane bile u određenim segmentima oštećene. Tako je Edvard III. dobio pravo na svega 1/3 teritorija te se morao odreći saveza s Flandrijom, dok bi Francuska razvrgnula svoj savez sa Škotskom i platila otkupninu za Ivana II.³⁷ Edvard III. se morao odreći i pretenzija na francusko prijestolje, što je bila formalnost jer se u stvarnosti ni jedan engleski vladar neće odreći težnji za francuskom krunom sve do 19. st. Četiri godine poslije (1364.) umire Ivan II. Dobri. Za to vrijeme je Karlo V. reformirao porezni sustav te je počeo puniti proračun. Iduće godine (1365.) Francuska i Engleska su tehnički i dalje u miru. To nije odgovaralo pojedincima koji su već duže vremena bili u pogonu s oružjem. Kako su naviknuli ratovati, a rata u tom periodu nije bilo, pljačkali su i ubijali za svoj račun. Karlo V. se svakim danom sve više trudio da učvrsti svoj položaj, tako je uvidio da mu u tome može pomoći i diplomacija koju je nastojao poboljšati.

Karakter sukoba poslije sporazuma u Bretignyju bit će nešto drugačije naravi. Ulaskom u novu fazu uvidjet ćemo dužine novih kampanja koje će se nešto više oslanjati na drugu vrstu taktike. Više se neće u tolikoj mjeri polagati računa na *chevauchée* te će nova faza imati puno više opsada, a razvitak vojne tehnologije

³³ Wagner, 2006., 171.: „Termin *Jacquerie* izveden je iz pojma *Jacques* koji je inače korišten kao naziv za francuskog seljaka.“

³⁴ Carpentier– Lebrun, 1999., 109.

³⁵ Nicolle, 2004., 88.

³⁶ U svibnju je sklopljen u Bretignyju, a u listopadu je sporazum ponovno potvrđen u Calaisu, no ta ratifikacija neće u stvarnosti biti provedena.

³⁷ Wagner, 2006., 59., o dobivenim područjima: „uvećana Akvitanija, Poitou, Saintonge, Quercy, Rouergue, Agenais, Ponthieu, Montreuil i Calais.“ O otkupnini: „Ivanova otkupnina iznosila je 3 milijuna ekija (oko 500.000 funti).“

pospješit će daljnje ratovanje. Takav način ratovanja ići će naruku Karlu V., koji je imao dovoljno novca da ga izdrži.

3.2 Od opsada i pobuna preko tiranije do „stvaranja“ identiteta

Ova faza može se okarakterizirati kao postupno slabljenje engleske vojne moći. Ona će biti prijelazno stanje koje neće nositi sve čari svoga doba. U godini 1375. Englezima je ostao samo Calais, Ponthieu i Akvitanija.³⁸ U svega dvije godine (1376.-1377.) umiru dvije istaknute ličnosti, Edvard Crni Princ te njegov otac, kralj Engleske Edvard III. Na prijestolju zemlje se našlo dijete, sin Crnog Princa, Rikard II. Njegova će vladavina (1377.-1399.) biti obilježena raznim epizodama, koja će na koncu velikih nemira iznjedrati novu ličnost čija će dinastija u završnoj fazi ponovno na kratko vratiti sjaj kakav je Engleska nekad imala. Godina 1380. trebala je biti pogodna za Engleze jer je tada umro Karlo V. Mudri.

Iduće godine (1381.) u Engleskoj će izbiti buna predvođena Watom Tylerom. Seljaci će ustati tražeći ukidanje tlake te će inzistirati na davanju zemlje u zakup po povoljnijim cijenama.³⁹ Očito je situacija u zemlji bila toliko teška i neodrživa da je morala eskalirati takvom pobunom. Često se u povijesti događalo da su niži slojevi krivce za svoj loš položaj vidjeli u ljudima koji su okruživali kralja te ga svojim „lošim savjetovanjem“ odvlačili od njegova dobra nauma. Tako su za vrijeme napada na Tower seljaci svoj bijes iskazali na tim pojedincima, među kojima je bio i Ivan od Gaunta. Wat Tyler imao je novu ideju uređenja zemlje, a ponajviše se zalagao za ukinuće postojećih zakona te emancipaciju seljaka.⁴⁰ Po njegovom viđenju, zemlja je trebala biti klasno jednaka, odnosno bez postojećih klasa, a sva dobra zajednička. Vođeni su razni pregovori između kralja i seljaka, gdje je kralj jasno dao do znanja kako će učiniti sve što je u njegovoj moći. Međutim, sve što je kralj obećao tijekom pregovora nedaleko od Londona, kasnije je pogazio riječima: „Villeins ye are,“ rekao je engleskim seljacima, „and villeins ye remain.“⁴¹ Smrcu Wata Tylera seljaci počinju doživljavati strahote. Počeo je žestok progon svih nezadovoljnika i to na najkrvaviji način. Tim

³⁸ Carpentier – Lebrun, 1999.,106.

³⁹ Goldstein – Grgin, 2008., 406.

⁴⁰ Le Goff, 2005., 167. Smetali su im i tzv. Radnički statuti iz 1351.

⁴¹ Neillands, 2001., 181.

potezima uvedena je i tiranija Rikarda II., a svatko tko je mislio drugačije bio je neprijatelj kraljevstva.

S druge strane Kanala, 1382. pariški se puk podiže na noge protiv poreza i silnog ugnjetavanja.⁴² Te godine izbit će i nemiri u Flandriji. Svoje nezadovoljstvo će pokazati i tkalci iz Genta. No, njihov zanos će ubrzo nestati u strahovitom porazu kod Roosebekea, kada ih je do nogu potukao francuski kralj.⁴³

U Engleskoj su postojale određene grupe ljudi koje su nastojale svrgnuti Rikarda II., no kaotično stanje u zemlji i potencijalno izbijanje građanskog rata prolongiralo je takvu odluku. Dok su pojedinci čekali pravi trenutak, Rikard II. je micao ljude koji su mu smetali. Na listi nepoželjnih s vremenom se našao i njegov rođak Henrik od Bolingbrokea, koji je „za nagradu“ bio prognan iz kraljevstva na 10 godina. Situacija se dodatno zakomplicirala kada je 1399. umro Ivan od Gaunta, otac spomenutog Henrika. Naime, kralj se umiješao u Ivanovo nasljedstvo te time dao povoda Henriku da ga uz pomoć parlamenta skine s vlasti. U srpnju 1399. Henrik kreće u kampanju protiv Rikarda II., koja je brzo okončana. Kralj je bio poražen, svrgnut s vlasti i zatočen. U rujnu 1399. Henrik preuzima prijestolje, a dobivši krunu uzima ime Henrik IV. Godinu dana poslije (1400.) umire Rikard II.⁴⁴

Žustro reformiranje uprave te obračunavanje s loldima obilježili su vladavinu Henrika IV. Iako je začetnik loldara John Wycliff u Henrikovo vrijeme bio mrtav (umro je 1384.), njegov nauk je bio itekako živ, a kao takav suprotstavljao se pogledima Katoličke crkve.⁴⁵ Ovdje je vrijedno istaknuti i 1392. godinu, u kojoj je francuski kralj Karlo VI. proglašen nesposobnim za vođenje kraljevstva. To će rezultirati sukobom kuća Orléans i Burgundije oko prijestolja. Sukob će kulminirati 23. studenog 1407., kada je vojvoda Burgundije Ivan Neustrašivi dao ubiti vojvodu Orléansa Luja I.⁴⁶

⁴² Carpentier – Lebrun, 1999., 110. Riječ je o pobuni „maillotina“, nazvanoj prema jednoj vrsti buzdovana kojom su pučani bili naoružani.

⁴³ Pirenne, 2005., 262.

⁴⁴ Steane, 1999., 60.; „Zadnji put nakon svrgavanja viđen je u dvorcu Pontefract. Možda su ga ubili ili se je sam izgladnjivanjem doveo do toga.“

⁴⁵ Pirenne, 2005., 271.-272. Na lolarde se često referiralo kao na sektu, no unatoč svemu oni će se održati dugi niz godina. „Lollard“ *Encyclopaedia Britannica*: „U kasnosrednjovjekovnoj Engleskoj, poslije 1382., naziv za sljedbenika Johna Wycliffa. Pojam inače svoj korijen vuče od stare srednjovjekovne nizozemske riječi *lollaert* što bi označavalo mrmljanje.“ <https://www.britannica.com/topic/Lollards> pogledano 5. 9. 2018.; Naziv se je referirao na njihov način molitve (mrmljaju dok mole).

⁴⁶ Više u Goldstein – Grgin, 2008., 410.

3.3 Od pobijeđenog prema pobjedniku

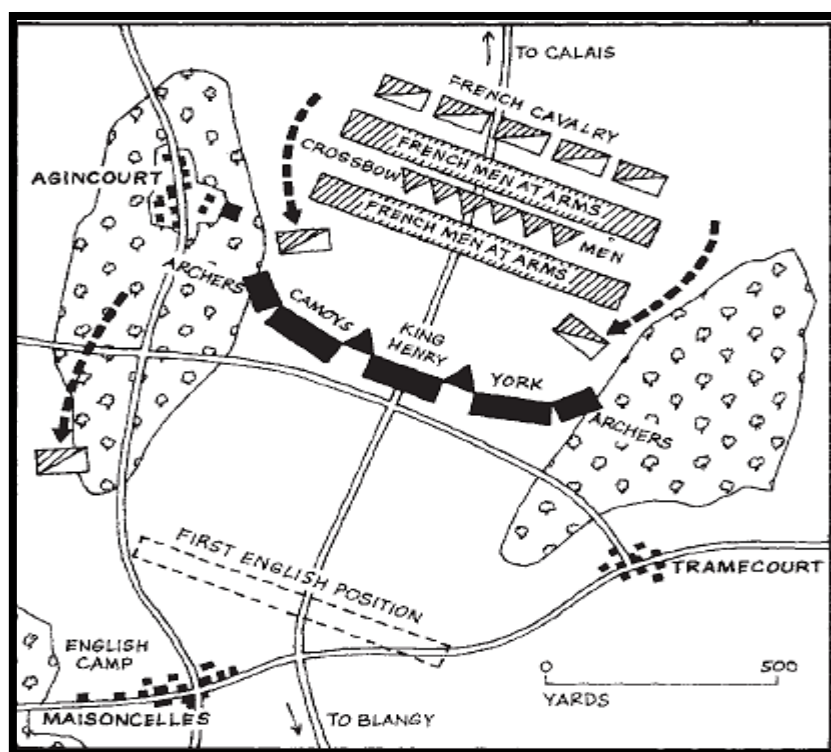
Posljednju fazu ovoga sukoba ponajviše je obilježio vladar kojega je naknadno Shakespeare u jednoj svojoj drami popularizirao, a to je Henrik V., koji na vlast dolazi 1413. Bitka kojom će on manevrirati ući će u povijest kao jedna od najslavnijih pobjeda Engleske nad Francuzima. Iako je bio mlad vladar, pokazat će se kao vješt strateg i vojskovođa. U bitku će ući s lošije opremljenom vojskom, no taktička zamisao i njena provedba omogućit će mu priznanje kakvo ima do danas. Upravo će on povratiti slavu koju je Engleska s njegovim prethodnicima polako gubila. Za razliku od njih imao je mirno stanje u državi te se mogao u potpunosti posvetiti ratovanju u Francuskoj. Bio je vladar koji je obilježio i posljednji karakter ovoga sukoba, onaj nacionalni. Iako je bio rođen u Walesu, prvi je vladar koji je engleski jezik utkao u sve pore društva, time dodatno pospješivši razvitak kasnijeg nacionalnog identiteta.⁴⁷ Doduše, u godini kada on dolazi na vlast u Francuskoj se događaju nemiri, odvijala se pobuna mesara Simona Cabochea.⁴⁸ Dvije godine poslije, Francuska će doživjeti još jedan šok, ovoga puta na bojnome polju, gdje će Henrik V. odnijeti strateški važnu pobjedu. Iz Southamptona će krenuti vojska od 10.000 ljudi, koju je sačinjavalo 2.000 vitezova i 8.000 strijelaca.⁴⁹ Vojska se nakon Harfleura uputila prema Calaisu, glavnome strateškom centru Engleza u Francuskoj, no na putu do njega iznenadila ih je vojska francuskog kralja. Tako će se 25. listopada 1415. nedaleko od Agincourta odigrati jedna od najvećih ili najpopularnijih bitaka ovoga sukoba.⁵⁰

⁴⁷ Neillands, 2001., 199.

⁴⁸ Wagner, 2006., 70.: „Sljedbenici Cabochea bili su proburgundski trgovci i građani Pariza, koje je Ivan Neustrašivi iskoristio kako bi preplašio kraljevski dvor te tim potezom uništio svoje armanjačke rivale.“

⁴⁹ Neillands, 2001., 205.

⁵⁰ Monstrelet, 2003., 261.

Prilog 4. Prikaz bitke kod Agincourta.⁵¹

Bio je to još jedan u nizu katastrofalnih poraza francuske vojske. U toj bitci korištena je i preteča topništva. Kao mrlja engleskog kralja navodi se i masakr koji je proveo nad zarobljenicima, što nije bila uobičajena praksa koju je propisivao viteški kodeks. Neki povjesničari ga opravdavaju riječima: „Henrik V. je bio vojnik, a ne svetac i vladao je u vrijeme kada se okrutnost, ako ne cijenila, onda zasigurno poštivala.“⁵² Nadalje, on će tako u godinama koje dolaze polako kompletirati osvajanje Normandije. Godine 1419. vojvoda Burgundije sklapa savez s Henrikom V., savez koji će dotući Francuze. Već iduće godine (1420.) sklapa se Sporazum iz Troyesa, čiji su potpisnici bili Henrik V. i Karlo VI. Ludi. Odredbama toga sporazuma Henrik V. će postati regent i nasljednik francuskog kralja. Za ženu će uzeti kćer Karla VI., Katarinu Valois, te time dodatno ojačati pravo na francusku krunu. Uređenje odnosa dviju zemalja bilo je jasno definirano sporazumom, u kojem piše: „dvojna monarhija, a ne unija dvaju kraljevstava.“⁵³

⁵¹ Neillands, 2001., 206.

⁵² Ibid., 221.

⁵³ Wagner, 2006., 303.

Godina 1422. bila je po svemu sudeći prekretnica. Fortuna će se u nadolazećim godinama okrenuti Francuzima, a Englezima će vratiti katastrofu koju su godinama sijali. Te godine umiru oba kralja (Karlo VI. i Henrik V.), a na prijestolje kao engleski i francuski kralj dolazi Henrik VI. U Francuskoj sve više jača struja nezadovoljstva koja bi kao francuskog kralja rado vidjela nekoga drugoga. Na životu je i dalje bio *dauphin*⁵⁴ Karlo VII., koji je na to mjesto došao tako što je nadživio stariju braću. No, nije imao jaku podršku koja bi mu vojnom intervencijom mogla riješiti nastalo stanje. Podrška je izostajala sve dok se na sceni nije pojavila jedna djevojka iz Domrémyja. Njena uloga će biti enormna, a ona će sve zasluge pripisati Bogu u kojega se ufala.⁵⁵ Govoriti o tome aspektu je jedna druga dimenzija, no htio bih naglasiti da je zasigurno presudnija bila taktička sposobnost vojske te euforija koju je svojom pojavom i govorom Ivana Orléanska proizvela kod francuske vojske. Ta euforija je bila značajna i u vojnom pogledu uspješna sve dok Ivana nije nedaleko od Compiègnea pala u ruke Burgundžana koji su potom za nju tražili otkupninu. Ono što se doima neobičnim jest da novac od strane francuskog kralja nije dolazio. Zašto čovjek kojega je Ivana praktički dovela na prijestolje, pomogla mu u vraćanju teritorija i učvršćivanju njegove vlasti, nije mogao vratiti uslugu? Problem trebamo sagledati iz političkog ugla. Karlu VII. je trebala žrtva kojom bi postigao svoje osobne ciljeve. Uvidio je što Ivana predstavlja u narodu i kakav će simbol otpora postati. Upravo bi njena žrtva još jače potaknula ljude na pokret te izazvala euforiju koja bi u tome trenutku ujedinila sve Francuze. Burgundžani su prihvatili novac Engleza koji su je kasnije procesuirali, osudivši ju za krivovjerje i vještičarenje. Kazna za to je bila spaljivanje, tako je Ivana u Rouenu 1431. borbu za svoj narod platila vlastitim životom.

Godine 1435. u Arrasu održat će se „najveće i najopsežnije diplomatsko okupljanje“⁵⁶ cijeloga Stogodišnjeg rata. Nakon njega, Filip Dobri Burgundski napustit će savez s Englezima i zaklet će se na vjernost francuskom kralju. Već iduće godine vraćen je Pariz te napadnut Rouen, kojega su Englezi uspjeli obraniti. Godine 1440. francusko plemstvo izražava svoje nezadovoljstvo podizanjem pobune protiv Karla

⁵⁴ „Dauphin“, *Encyclopaedia Britannica*: „Titula koju je nosio najstariji sin francuskog kralja, očigledni nasljednik francuske krune. Ovaj naziv je korišten u razdoblju od 1350. do 1830.“ <https://www.britannica.com/topic/dauphin-French-political-history>, pogledano 5. 9. 2018.

⁵⁵ Gilbert, 2005., 345., 354.-355. Inače je uloga žena generalno za vrijeme raznih sukoba bila itekako velika, no ovdje sam se ponajviše referirao na Ivaninu zapovjednu ulogu.

⁵⁶ Wagner, 2006., 29.

VII., nazvane Pragerijom (*Praguerie*).⁵⁷ Jedan od predvodnika te pobune bio je i sam *dauphin*, sin Karla VII., budući francuski kralj Luj XI. Novo primirje na snagu će stupiti 1444. i potrajati sve do 1449. godine.⁵⁸ Prekidaju ga Francuzi koji su u ponovnom napadu na Rouen uspjeli vratiti taj grad. Bitkom kod Formignya 15. travnja 1450. pod francusko okrilje vraćena je i Normandija.⁵⁹ Tri godine poslije uspostavili su kontrolu i nad Akvitanijom.

Gubitak Akvitanije Englezima je bio prvenstveno udarac na njihovu čast. Stoga su morali nešto poduzeti. Olučivši povratiti najbogatiju prekomorsku pokrajinu protuofenzivom, te 1453. godine vojska je bila spremna, a bitka koju će historiografija zapamtiti kao posljednju bitku ovoga sukoba pokazat će pravo stanje stvari. Tako je 17. srpnja 1453. otpočeo boj kod Castillona nedaleko od Bordeauxa.⁶⁰ Francusku je vojsku vodio Jean Bureau, a englesku John Talbot. Na koncu pobjedu odnose Francuzi, a težak poraz Engleza odnio je život mnogih istaknutih pojedinaca među kojima je bio i Talbotov. Potpuni preokret događanja treba promatrati i kroz stabilizaciju Francuske, gdje je Karlo VII. napravio velikih pomaka od porezne reforme pa sve do uvođenja stalne vojske, koja je evidentno pridonijela ovakvom svršetku.⁶¹

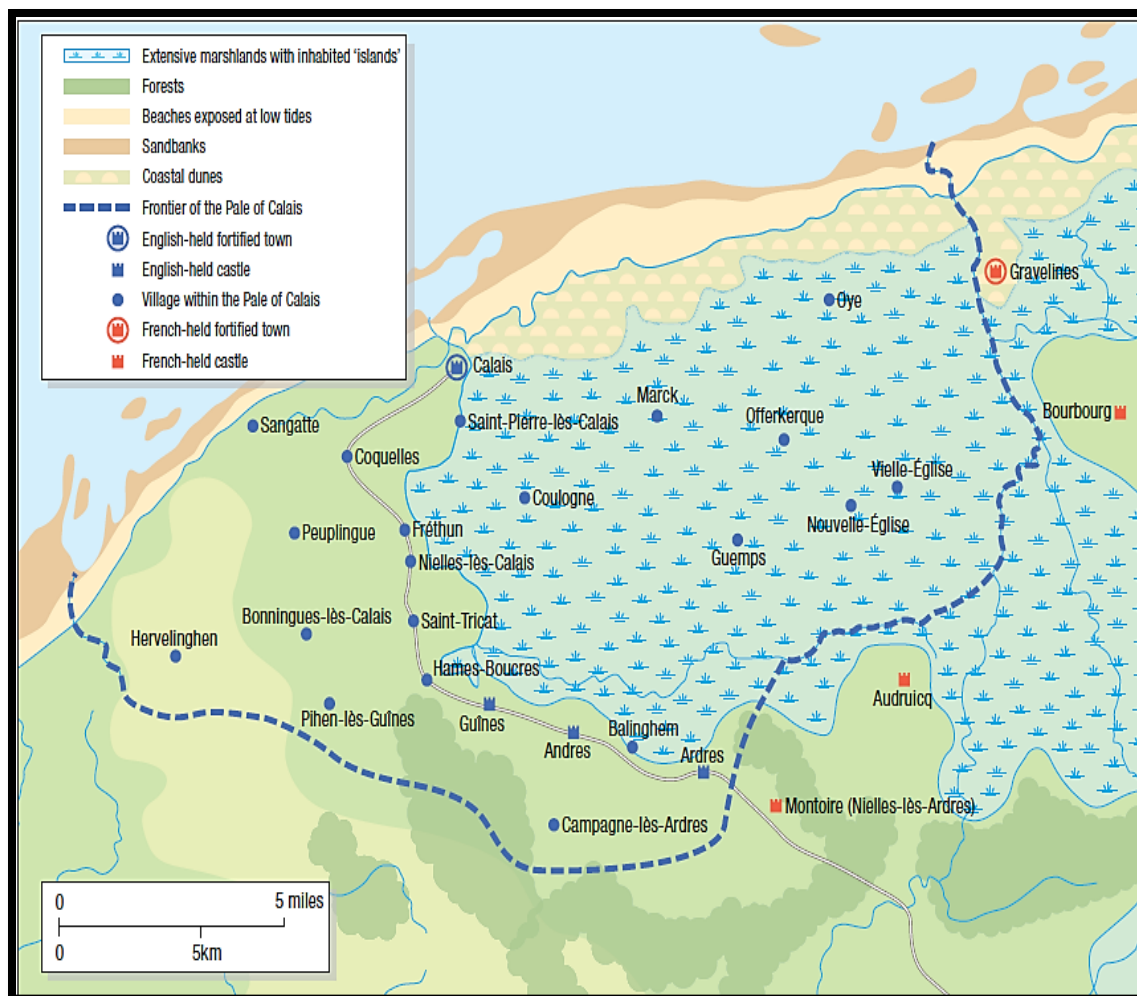
⁵⁷ Carpentier– Lebrun, 1999., 111.

⁵⁸ Goldstein – Grgin, 2008., 412.

⁵⁹ Nicolle, 2012., 36,

⁶⁰ Monstrelet, 2003., 321.

⁶¹ Le Goff, 2005., 158.

Prilog 5. Prikaz šireg područja Calaisa.⁶²

Englezima će tako ostati samo šire područje Calaisa, kojim će upravljati sve do 1558., a težnja za francuskim prijestoljem bit će prisutna do 1801.⁶³ U Engleskoj će doći do potpunog raspada sistema, gdje će parlamentarnu vladavinu baciti u sjenu krvavi građanski rat, poznat kao Rat(ovi) dviju ruža. Iako mnogi ističu kako je 1453. bio kraj ovoga sukoba, u toj godini nije potpisan nikakav mir, a ni primirje koje bi zaustavilo sukobe na određeno vrijeme. Ipak, s obzirom na to da od 1453. neko vrijeme nije bilo pokušaja vojnih intervencija, mnogi uzimaju tu godinu kao godinu kraja sukoba. Treba napomenuti da mnogi povjesničari ističu kako je konačan kraj došao sporazumom iz Picquignya 1475., kada je engleski kralj odustao od daljnjeg vojnog pohoda na Francusku.⁶⁴

⁶² Nicolle, 2012., 89.

⁶³ Ibid., 91. Naravno, šire područje Calaisa uz otoke u Kanalu.

⁶⁴ Le Goff, 2005., 184.

4. Zaključak

Stogodišnji rat je zasigurno jedan od najznačajnijih sukoba između Engleske i Francuske. Njegova važnost i uloga bile su nešto drugačije od njihovih prijašnjih sukoba. Nakon dugo godina Zapadna Europa se ponovno našla u centru razaranja koje će potrajati duže od stoljeća, a užas koji će iznjedriti utkat će se u sve pore društva. Najveći će teret pasti na leđa običnih ljudi, pučanstva, koje će se zbog sve većih nameta praktički boriti za vlastitu egzistenciju. S vremenom se javljaju razne pobune; neke značajnije, poput one u Engleskoj Wata Tylera (1381.) ili čuvene Žakerije (1358.) u Francuskoj, bit će samo modeli koji će se preslikavati u drugim borbama za vlastita prava. Nezadovoljstvo je tako iz dana u dan raslo na sve strane. Stogodišnji rat smo u ovome radu mogli vidjeti kao jedan ciklus, što on i jest bio, s mnogo bitaka i sporazuma te raznih karaktera samoga tijeka. Njegov karakter je bio višeslojan: od dinastičkog, političkog do ekonomskog te nacionalnog na samome kraju. Upravo će taj nacionalni karakter odvojiti dva bliska kraljevstva i svakome od njih pokazati put prema vlastitom identitetu. Svi ti aspekti su bitni jer tek razumijevanjem svih možemo stvoriti punu sliku događaja koji je obilježio dva stoljeća europske povijesti. To je bio sukob koji je ostavio dubok i neizbrisiv trag u europskoj povijesti. Posljedice koje je nosio sa sobom obilježit će ne samo daljnji tijek povijesti oba kraljevstva, već i zemalja u njihovu susjedstvu. Usavršavanjem taktike i razvitkom vojne tehnologije (oružja kao što je topništvo) ostavit će svijetu novi način razaranja koji i dalje neće mariti za interese malih ljudi, nego će biti vođen političko-materijalnim interesima pojedinaca. Što se tiče daljnjeg tijeka, Francuska će se donekle konsolidirati, no Engleska će izabrati puno teži put koji će svoju surovost pokazati nadolazećim građanskim ratom.

5. Popis priloga

- 1) Prilog 1. Francuska u godini 1337.
- 2) Prilog 2. Prikaz bitke kod Crécyja.
- 3) Prilog 3. Prikaz bitke kod Poitiersa.
- 4) Prilog 4. Prikaz bitke kod Agincourta.
- 5) Prilog 5. Prikaz šireg područja Calaisa.

6. Bibliografija

Izvori

- 1) Kurtović, 1999. = Kurtović, Šefko , *Hrestomatija opće povijesti prava i države*, I.knjiga: Stari i srednji vijek, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1999.
- 2) Le Bel – Froissart – Monstrelet, 2003. = Le Bel, Jean – Froissart, Jean – Monstrelet, Enguerrand de, *O Stogodišnjem ratu*, Stih, Zagreb, 2003.

Literatura

- 1) Boffa, 2005. = Boffa, Sergio, „The Duchy of Brabant Caught Between France and England: Geopolitics and Diplomacy during the First Half of the Hundred Years War“, *Hundred Years War: a wider focus*, ur. L.J.Andrew Villalon i Donald Kagay, Brill, Leiden i Boston, 2005., 211.-240.
- 2) Carpentier – Lebrun, 1999. = Carpentier, Jean – Lebrun, François, *Povijest Francuske*, Barbat, Zagreb, 1999.
- 3) „Dauphin“, *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/dauphin-French-political-history>, pogledano 5. 9. 2018.
- 4) Gilbert, 2005. = Gilbert, James E., „A Medieval 'Rosie the Riveter'? Women in France and Southern England during the Hundred Years War“, *Hundred Years War: a wider focus*, ur. L.J.Andrew Villalon i Donald Kagay, Brill, Leiden i Boston, 2005., 333.- 363.
- 5) Goldstein – Grgin, 2008. = Goldstein, Ivo – Grgin, Borislav, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Novi Liber, Zagreb, 2008.

- 6) Le Goff, 1998. = Le Goff, Jacques, *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden Marketing, Zagreb, 1998.
- 7) Le Goff, 2005. = Le Goff, Jacques, *The Birth of Europe*, Blackwell Publishing, 2005.
- 8) Le Goff, 2015. = Le Goff, Jacques, *Treba li povijest zaista dijeliti na razdoblja?*, TIM press, Zagreb, 2015.
- 9) „Lollard“, *Encyclopaedia Britannica*,
<https://www.britannica.com/topic/Lollards>, pogledano 5. 9. 2018.
- 10) Neillands, 2001. = Neillands, Robin, *The Hundred Years War*, Routledge, London and New York, 2001.
- 11) Nicolle, 2000. = Nicolle, David, *Crécy 1346: Triumph of the Longbow*, Osprey Publishing, 2000.
- 12) Nicolle, 2004. = Nicolle, David, *Poitiers 1356: The capture of a king*, Osprey Publishing, 2004.
- 13) Nicolle, 2012. = Nicolle, David, *The Fall of English France 1449-1515*, Osprey Publishing, 2012.
- 14) Pirenne, 2005. = Pirenne, Henri, *Povijest Europe: od seobe naroda do XVI. stoljeća*, Marjan tisak, Split, 2005.
- 15) Steane, 1999. = Steane, John, *The Archaeology of the Medieval English Monarchy*, Routledge, London and New York, 1999.
- 16) Wagner, 2006. = Wagner, John, *Encyclopedia of the Hundred Years War*, Greenwood Press, London, 2006.

Sažetak

Ovaj rad bavi se Stogodišnjim ratom, sukobom koji je obilježio dva stoljeća europske povijesti. On nije bio prvi takav sukob između Francuske i Engleske, već jedan u nizu. U radu se donosi i pregled zbivanja koja su taj sukob između ova dva kraljevstva inicirali. Prikazuju se određene bitke i sporazumi koji su obilježili tijek povijesti Zapadne Europe. Pokušavaju se razjasniti određeni procesi, prikazati mišljenja starije historiografije te ih usporediti s mišljenjima novije. Propituje se i vremenski okvir toga sukoba, uz naglasak na to kako se na početak i na kraj događaja treba otvoreno gledati, a ne strogo ostati u njegovim dogovorenim okvirima. Osim dugog trajanja, njegova specifičnost leži i u slojevitosti njegova karaktera koji se u određenim fazama mijenjao. Ukazuje se i na činjenicu da tek spoznajom svih segmenata čitatelj može u potpunosti shvatiti kontekst toga procesa. Nastoji se ukazati na njegove šire razmjere i posljedice koje će imati ne samo po oba kraljevstva, već i po susjedne zemlje. Ovaj rad donio je pregled zbivanja jednog dijela povijesti, no on nije ulazio u samu srž pojedinih društveno-ekonomskih činitelja, na to bi se mogle osvrnuti neke daljnje studije. Zaključno, radilo se o jednom procesu koji je obilježio dva stoljeća, procesu koji je ostavio dubok trag u povijesti Europe te ju okrenuo u novome smjeru.

Ključne riječi: Stogodišnji rat, pobune pučanstva, velški dugi luk, oklopljeni vitezovi, Engleska, Francuska.

Abstract

The subject of the paper is the Hundred Years War, a conflict that marked two centuries of European history. It was not the first of its kind engaged in by France and England, but rather one of many. The paper offers an overview of the events that initiated the conflict between the two kingdoms. Furthermore, the overview looks at certain battles and treaties significant for the flow of history of Western Europe itself. Certain processes are explained, the views of older historiography shown and compared to a more contemporary one. The timeline of the conflict is also questioned with the emphasis on how one should have a more open mind when it comes to the beginning and the end of the event, rather than adhering strictly to its established timeline. Except for the long duration, its singularity can also be found in the complexity of the characters who changed during certain phases. The emphasis is put on the fact that knowing all the segments is the only way to come to full grasp of the process and its consequences, which not only encompassed the two kingdoms but the neighbouring lands as well. The paper gives an overview of the events of a particular period in history without addressing the very core of individual socio-economic factors, which could be the subject of some future studies. In conclusion, it was a process that marked two centuries, one that had a deep impact on European history, eventually turning it in a new direction.

Keywords: Hundred Years War, popular revolts, Welsh longbow, armoured knights, England, France